

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાતની વડી અદાલત, અમદાવાદ ખાતે

ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૨૩૫/૧૯૯૯

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના રીપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી છે?
૨	રીપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?
૩	શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ

	હુકમના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સમાયેલ છે?
--	---

=====

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(એસ)

વિરુદ્ધ

યુસુફભાઈ રહીમભાઈ બેલિમ અને ૧....વિરોધી(ઓ)/પ્રતિસાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

સુશ્રી સી.એમ. શાહા, અપીલકર્તા(એસ) નં. ૧ માટે એ.પી.પી.

શ્રી જાવેદ એસ. કુરેશી, અધિવક્તા, શ્રી હૃદય બુચ, અધિવક્તા સાથે, વિરોધ પક્ષ(ઓ)/સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે

શ્રી સિરાજ આર. ગોરી, વિરુદ્ધ પક્ષ(ઓ)/સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટેના
વકીલ

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૦૪/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. હાલની અપીલ, ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ, ૦૨.૧૨.૧૯૯૮ના રોજ આપેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા અને હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવી છે, જે વડોદરાના માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશે સ્પેશિયલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૫ માં આપ્યો હતો, જેમાં માનનીય નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે અહીંના મૂળ આરોપી-સામાવાળાઓને આક્ષેપિત ગુનાઓ અંગેના આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો.

૨. ફરિયાદ પક્ષના કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો આ મુજબ છે કે ફરિયાદી-જાફરભાઈ મહમદભાઈ કુરેશી દ્વારા વડોદરા એસીબી પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી હતી, જેમાં પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર શ્રી પવાર, જેઓ ૩૦.૧૧.૧૯૯૪ના રોજ વડોદરા એસીબી પોલીસ સ્ટેશન ખાતે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા હતા, તેમને ગુપ્ત માહિતી મળી હતી કે આ

અપીલના સામાવાળાઓ, જેઓ જિપ નોંધણી ક્રમાંક જીજે-૬-કે-૧૩૫૫ ધરાવતી જિપના માલિક એવા ફરિયાદી પાસેથી, તેની ગાડી મુસાફર-વરદીમાં માર્ગ પર ચલાવવા બદલ, લાંચ લઈ રહ્યા હતા. તેથી ઉપરોક્ત બાબતની ખરાઈ કરવામાં આવી અને છટકું ગોઠવવામાં આવ્યું, જેમાં આ અપીલના આરોપીઓ-સામાવાળાઓને પકડી લેવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, પૂરતા પુરાવા મળતાં ફરિયાદ નોંધાવવામાં આવી.

૩. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, ચાર્જશીટમાનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવ્યું. કારણ કે આ કેસનો માત્ર સત્ર અદાલત દ્વારા જ વિચારણા થઈ શકતો હતો, તેથી માનનીય મેજિસ્ટ્રેટ અદાલતે ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૨૦૯ હેઠળ (ટૂંકમાં “દ.પ્ર.સ.”) આ કેસ માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશ, વડોદરા સમક્ષ મોકલી આપ્યો, જે પછી સ્પેશ્યલ કેસ નં. ૬/૧૯૯૫ તરીકે નોંધાયો. જોકે વિરોધી-આરોપીઓએ દોષી હોવાનો સ્વીકાર કર્યો નહોતો અને પોતે ટ્રાયલ ઇચ્છ્યું હતું, તેથી તેમના વિરુદ્ધ આરોપિત ગુનાઓ માટે ટ્રાયલ હાથ ધરવામાં આવ્યું.

૪. નીચલી અદાલતમાં સુનાવણી દરમિયાન, મૂળ આરોપી સામે લગાવવામાં આવેલા આરોપોને પુરવાર કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે વિવિધ સાક્ષીઓને તપાસ્યા તથા વિવિધ દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા.

૫. ટ્રાયલના અંતે તથા ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપીના નિવેદન નોંધ્યા બાદ અને ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષની દલીલો સાંભળ્યા

પછી, વડોદરાના માનનીય વિશેષ ન્યાયાધીશે આરોપીઓ પર મૂકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી તેમને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. વિચારણા પૂર્ણ થતાં, સત્ર અદાલતે પ્રતિપક્ષી-આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો ચુકાદો અને હુકમ કર્યો.

૬. ઉપરીક્ત માનનીય સત્ર અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમથી અસંતોષિત તથા વ્યથિત થઈ, અપીલકર્તા-રાજ્યે હાલની ક્રિમિનલ અપીલ દાખલ કરી છે.

૭. વિદ્વાન અધિક સરકારી વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને હુકમ કાયદાની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ છે; નીચલી અદાલતે ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા પુરાવાનો યોગ્ય રીતે વિચાર કર્યો નથી અને કાયદાની જોગવાઈઓ પોતે જ ધ્યાનમાં લેતાં, એ સાબિત થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે હાલના સામાવાળા-આરોપીઓ વિરુદ્ધના આક્ષેપિત આરોપોના તમામ તત્વો પુરવાર કર્યા છે. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ તથ્યની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે સામાવાળા-આરોપીઓએ ફરિયાદી પાસેથી તેના વાહનને મુસાફરોની વર્ધી હેઠળ માર્ગ પર ચલાવવા બદલ રૂ. ૨૦૦૦/-ની ગેરકાયદેસર રકમની માગણી કરી હતી અને અંતે તે રકમ ગેરકાયદેસર રકમ તરીકે રૂ. ૧૦૦૦/- નક્કી થઈ હતી તથા તે જ દિવસે રૂ. ૫૦૦/- સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા અને બાકી રકમ ૦૧.૧૨.૧૯૯૪ના રોજ આપવાની હતી, જેને સામાવાળા-આરોપીઓએ તે

દિવસે પંચ-સાક્ષીઓની હાજરીમાં ફરિયાદી પાસેથી સ્વીકારી હતી, જેના માટે તેઓ જાહેર સેવક તરીકે અધિકૃત નહોતા. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ બાબતની મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે આરોપી ક્રમાંક રના પગથિયે એન્થ્રેસિન પાવડરના નિશાન મળ્યા હતા, અને તેથી આ સાક્ષીના પુરાવાને અવિશ્વસનીય માનવાનો કોઈ આધાર નથી. તેમણે તપાસ અધિકારી, ફરિયાદી અને પંચોના પુરાવા પર પણ આધાર મૂક્યો છે. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે આરોપીઓ સામેના આક્ષેપોના અનુસંધાનમાં આરોપીઓ વિરુદ્ધ ટ્રાયલ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે તમામ પંચોએ ફરિયાદીના કેસને સમર્થન આપ્યું છે અને ફરિયાદીએ પોતાના નિવેદનમાં જણાવ્યું હતું કે માગણી આરોપી-સામાવાળાઓએ પોતાના તથા અન્ય પોલીસ કર્મચારીઓની વતી કરી હતી. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે પોલીસ કર્મચારીઓ દ્વારા તમામ પ્રક્રિયાઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું અને ફરિયાદીએ જણાવ્યા મુજબ માગણી તથા સ્વીકાર સાબિત થયાં હતાં અને આરોપીઓએ લાંચની રકમ સ્વીકારી હતી. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આ બાબતનો વિચાર ન કરીને ભૂલ કરી છે કે આરોપીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ગેરકાયદેસર રકમની માગણી, સ્વીકાર અને વસૂલાત પુરવાર થયાં નથી. તેમણે આગળ રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલની મંજૂરી આપતી વખતે પુરાવાઓનો વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી. વિદ્વાન અતિરિક્ત સરકારી વકીલે આ અદાલતને મૌખિક તેમજ સમગ્ર દસ્તાવેજી પુરાવાઓમાંથી પણ પસાર કરી અને રજૂઆત કરી હતી કે

હાલની અપીલ મંજૂર થવા યોગ્ય છે અને શીખેલી નીચલી અદાલતે આપેલો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રદ કરવો આવશ્યક છે.

૮. તેના વિરોધમાં, સામાવાળા-અભિયુક્તોના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે સામાવાળા-અભિયુક્તોએ કદી પણ આ રકમની માંગણી કરી નથી. તથ્યનાં નિષ્કર્ષમાં કોઈ ખામી દર્શાવી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા અનુસાર, અભિયુક્તો પૈસાની માંગણી કરતા હતા એ તથ્યનો મૂળ આધાર જ સાચો નથી, અને પોલીસ દ્વારા ફરીયાદી વિરુદ્ધ પ્રોહિબિશન અધિનિયમ હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી; તેથી, સામાવાળા-અભિયુક્તોને હાલના કેસમાં ખોટી રીતે સંડોવવામાં આવ્યા છે. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે ગંભીર વિરોધાભાસો છે અને માંગણીનો કોઈ પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. હાલના કેસમાં ફરીયાદી તથા પંચ નં. ૧ બંને ફરીયાદીના પક્ષને ટેકો આપતા નથી અને ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તેમને hostile જાહેર કરવામાં આવ્યા છે. તેમણે યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. પૂર્ણાનંદ બિસ્વાસના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૫ (૧૨) એસ.સી.સી. ૫૭૬)માં છે, પર આધાર મૂક્યો, જેમાં અભિયુક્ત દ્વારા ગેરકાયદે લાંચની માંગણી સાબિત થઈ નહોતી; તેથી, આ અપીલ રદ થવા યોગ્ય છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે હાલની અપીલ રદ થવા યોગ્ય છે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ આક્ષેપિત ચુકાદો અને હુકમની પુષ્ટિ કરવામાં આવવી જોઈએ.

૯. મેં અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી હાજર વિદ્વાન એ.પી.પી. તથા આરોપી-સામાવાળાઓ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલની દલીલો સાંભળી છે અને તેમની સહાયથી રેકૉર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૦. નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલત દ્વારા દાખલ અપીલની સુનાવણીનું નિયમન અને નિયંત્રણ કરનારા સિદ્ધાંતો સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. એમ.એસ. નારાયણ મેનન @ મણિ વિ. રાજ્ય કેરળ અને અન્યના કેસમાં, (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. નિર્ણયના પરા-પજમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૫૪. કોઈ પણ સ્થિતિમાં હાઈકોર્ટે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલ તરીકે ગણાવીને અપીલ સ્વીકારી હોય, તો હકીકતમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધ અપીલી સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે પણ હાઈકોર્ટે કાયદાના સુસ્થિર સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ હતા કે જ્યાં બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલ અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૧. વધુમાં, ચંદ્રપ્પા વિ. કાર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં અહેવાલિત,માં

સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા;

૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયોથી, અમારી વિચારપૂર્વકની દૃષ્ટિએ, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામેની અપીલનું વિચારણું કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉપસ્થિત થાય છે;

[૧] અપીલી અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમનો આધાર બનેલા પુરાવાની પુનઃપરીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ ઉપર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતું નથી અને અપીલી અદાલત, સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે, તથ્ય તથા કાયદા, બંને પ્રશ્નો પર પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

[૩] મહત્વના અને પ્રબળ કારણો, પૂરતા અને સંતોષકારક આધાર, અત્યંત દૃઢ પરિસ્થિતિઓ, તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો, સ્પષ્ટ ભૂલો વગેરે જેવા વિવિધ શબ્દપ્રયોગોનો હેતુ નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલમાં અપીલી અદાલતની વિશાળ સત્તાઓને સંકુચિત કરવાનો નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો વધુ કરીને ભાષાકીય શોભા માત્ર છે, જે નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યે અપીલી અદાલતની અનિચ્છા ઉપર ભાર મૂકે છે, ન કે પુરાવાની પુનઃપરીક્ષા કરીને પોતાનો સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને મર્યાદિત કરે છે.

[૪] તેમ છતાં, અપીલી અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના હિતમાં ઢિગુણ અનુમાન લાગુ પડે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન ઉપલબ્ધ રહે છે, જેમાં દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં આવશે, જ્યાં સુધી સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા તેને દોષિત સાબિત કરવામાં ન આવે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો મેળવ્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃપુષ્ટ અને દઢ બને છે.

[૫] જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૨. આથી, આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અપીલ અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે, જો રેકૉર્ડ પુરાવાના આધાર પર બે વાજબી દૃષ્ટિકોણ/નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૩. રાજ્ય ગોવા વિ. સંજય ઠાકરણ અને અન્યના કેસમાં, જેનું પ્રકાશન (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫ માં થયું છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ આવા મામલાઓમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું પુનઃપુષ્ટિકરણ કર્યું છે. આ નિર્ણયના પરા-૧૬ માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ વિરુદ્ધ અપીલમાં અધિકારનો ઉપયોગ કરતાં અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં, સિવાય કે નીચલી અદાલતની દૃષ્ટિ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત થયેલી હોય અને પહોંચવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ કોઈપણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પણ પહોંચવામાં ન આવવાનો હોય; અને તેથી તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ણવવામાં આવે. માત્ર એટલા કારણે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ અદાલત નીચલી અદાલતના નિર્ણયને પલટાવી નાખે તેવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં. તેમ છતાં, જો અપીલ અદાલતના મતે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચવામાં આવેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ હોય અને અદાલતે કાનૂનની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હોય તથા રેકૉર્ડ મહત્વપૂર્ણ પુરાવાને અવગણ્યો હોય, તો અપીલ અદાલત પાસે પુરાવાની પુનઃસમીક્ષા કરવાનો અધિકાર છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવેલી સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા માટે પુરાવાની પુનઃમૂલવણી કરવાનો દાવિત્વ અપીલ અદાલત પર આવે છે, જેથી જાણી શકાય કે આરોપી પૈકી કોઈપણ તે અપરાધની આચરણામાં સંકળાયેલો છે કે نہیں, જેમાં તેના પર આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે.

૧૪. સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય ઉત્તર પ્રદેશ વિ. રામવીર સિંહ અને અન્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૫૫૩ તથા ગિર્જા પ્રસાદ (મૃત) દ્વારા વારસદાર વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ.

પપટલના કેસોમાં સમાન સિદ્ધાંત પ્રતિપાદિત કર્યો છે. અતએવ, નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે આ અદાલત જે અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સુસ્થિર છે.

૧૫. લૂના રામ વિ. ભુપત સિંહ અને અન્ય, (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં પ્રકાશિત કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ નિર્ધારિત કર્યું છે;

“૧૦. હાઈકોર્ટે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષનું વર્ણન સ્પષ્ટ રીતે વિશ્વસનીય નહોતું. કહેવાતા કેટલાક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે મૃતકનું ટાળું આરોપીએ વાળી દેતાં તેનું મૃત્યુ થયું. અન્યોએ કહ્યું કે તેનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું. ફરિયાદ પક્ષનું દલીલ હતું કે ઇજાગ્રસ્ત સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર અને સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડોક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી સ્થિતિમાં રહેલી બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી શકાય તે શક્ય નથી.

૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતા, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે ઈચ્છુક નથી. વડી અદાલતનો દૃષ્ટિકોણ તર્કવિરુદ્ધ હોવાનું કહી શકાય નહીં અને પુરાવાના આધારે તે એક સંભવિત દૃષ્ટિકોણ છે.”

૧૬. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના નિર્ણયમાં પણ, મુક્કીયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, પોલીસના નિરીક્ષક, તમિલનાડુ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામેલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૩ સર્વોચ્ચ અદાલત ૩૨૧ માં અહેવાલિત, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરા-૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

૪. વિવાદિત નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે લાદવામાં આવેલા આરોપોના સંદર્ભમાં આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરાયેલી અપીલમાં, હાઇકોર્ટે, વિવાદિત હુકમ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને રદ કરી અને આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતા ની કલમ ૩૦૨ ને કલમ ૩૪ સાથે વાંચીને દોષિત ઠરાવ્યા તથા આજીવન કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ખાસ કરીને ભારપૂર્વક રજૂ કર્યું છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવી દેવામાં હાઇકોર્ટે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા ઓળંગી છે, તેથી ચાલો નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સામે દાખલ કરાયેલી અપીલમાં વડી અદાલતની વ્યાપ્તિ અને સત્તાનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં વારંવાર ઠરાવ્યું છે કે પ્રથમ અપીલી અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ પર વિચારણા કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાનું પરિશીલન કરવા અને જરૂર પડે ત્યારે તેનું પુનર્મૂલવણી કરવા માટે પણ અધિકૃત હતી તથા બાધ્ય પણ હતી; જો કે હસ્તક્ષેપ કરવાની પસંદગી કરતી વેળાએ અદાલતે માત્ર રેકૉર્ડ પુરાવાના આધારે

દોષિતતા અંગે નિર્વિવાદ આશ્વાસન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા અલગ દષ્ટિકોણ અપનાવી શકે. ઉપર જણાવેલ બાબત સિવાય, જ્યાં અપીલની વિચારણાની વ્યાપ્તિ અને ઊંડાણનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં દોષસિદ્ધિ સામેની અપીલ કે નિર્દોષ છૂટકારા સામેની અપીલના સંદર્ભમાં અભિગમમાં કોઈ ભેદ કે તફાવત કલ્પિત નથી. [વિડ રાજ્ય રાજસ્થાન વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]

૧૭. નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં પણ આ સુસ્થાપિત કાયદાકીય સ્થિતિ છે કે, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલાં કારણો ન્યાયોચિત અને યોગ્ય જણાય, ત્યારે અપીલ અદાલતને ચુકાદાને પુનર્લેખિત કરવાની કે નવાં કારણો આપવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. આ સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજ્ય કર્ણાટક વિ. હેમારેડ્ડી, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧, એસ.સી. ૧૪૧૭ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કર્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે; "...આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બિગેન્દ્ર નંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪)માં નોંધ્યું છે કે પુરાવાના આધારે અપીલ અદાલતનું કર્તવ્ય પુરાવાનું વર્ણન પુનરાવર્તિત કરવાનો કે નીચલી અદાલતે આપેલાં કારણોને ફરીથી દોહરાવવાનો નથી, જેના નિર્ણય સામે અપીલ કરવામાં આવી હોય; સામાન્ય રીતે નીચલી અદાલતે આપેલાં કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિ વ્યક્ત કરવી પૂરતી ગણાય."

૧૮. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે શિવાશરણપ્પા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, જેટે ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે; “તે અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવા સશક્ત છે, જો કે, અન્ય કેટલીક સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવાનું રહે છે અને એ વાત ધ્યાનમાં રાખવી પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારો નિર્દોષતાની ક્ષિતિ ધારણાનું પરિણામ છે.”

૧૯. તેથી, જો અપીલી અદાલત નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણો અને અભિપ્રાય સાથે સહમત હોય, તો પુરાવાની ચર્ચા જરૂરી નથી.

૨૦. મેં નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને હુકમનો અભ્યાસ કર્યો છે. નીચલી અદાલતે લીધેલા મૌખિક તેમજ દસ્તાવેજી પુરાવાનો પણ મેં અવલોકન કર્યું છે, તેમજ અપીલકર્તા-રાજ્ય તરફથી વિદ્વાન એ.પી.પી. દ્વારા કરવામાં આવેલી દલીલો પર પણ વિચાર કર્યો છે. સમગ્ર રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યા પછી, એ સાબિત થતું નથી કે આરોપીઓએ કોઈ રકમ, એટલે કે ગેરકાયદે લાભ, માગ્યો હતો. તેથી, આરોપીઓ સામે કોઈ કેસ સાબિત થયો નથી અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ફરિયાદ પક્ષ વિરુદ્ધ ઠરાવ્યું છે. ફરિયાદકર્તાએ સ્વીકાર્યું હતું કે આરોપીઓ, જેઓ પોલીસ કર્મચારીઓ હતા, તેમનો કોઈ માગણી નહોતી. રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહીના અવલોકનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષ આરોપીઓ સામેનો ગુનો સાબિત કરવામાં સફળ રહ્યો નથી અને ફરિયાદકર્તા તથા પંચ ક્રમાંક ૧ બંને ફરિયાદ પક્ષને સમર્થન આપતા નથી અને

તેમને hostile જાહેર કરવામાં આવ્યા છે. ફરિયાદકર્તા, પંચ સાક્ષીઓ અને અન્ય સાક્ષીઓ દ્વારા આપવામાં આવેલા ઘટનાના વર્ણનો પરસ્પર સીધા વિરોધાભાસી છે, જેના કારણે છટકું અંગે શંકા ઊભી થાય છે. યુનિયન ઑફ ઈન્ડિયા વિ. પુરણન્દુ બિસ્વાસ (ઉપરોક્ત) કેસમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં લેતાં, આરોપીઓ દ્વારા ગેરકાયદે લાભની માંગ સાબિત થઈ નથી અને કેટલીક ચલણી નોટો કોઈ જાહેર સેવકને સોંપવામાં આવી હતી જેથી તેને લાભની સ્વીકારોક્તિરૂપ ગણાવી શકાય; ફરિયાદ પક્ષ પર આગળની ફરજ એ સાબિત કરવાની હતી કે જે ચૂકવવામાં આવ્યું હતું તે લાભરૂપ હતું, અને હાલના કેસમાં એવો પ્રશ્ન વિચારણા માટે ઉપસ્થિત થતો નથી. એ સાબિત થયેલું નથી કે આરોપીઓએ ફરિયાદકર્તા પાસેથી લાંચની રકમ માગી અને સ્વીકારી હતી. સમગ્ર પુરાવાનો અભ્યાસ કરતાં હકીકતી નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય તેમ નથી અને તેને તર્કવિરુદ્ધ કહી શકાય તેમ નથી. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કોઈ ખામી દેખાતી નથી. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે સગવડપૂર્ણ અને વિશ્વસનીય કારણો આપ્યા છે, ખાસ કરીને આ મુખ્ય તથ્ય કે ફરિયાદ પક્ષે અનેક સાક્ષીઓને તપાસ્યા છે અને એ કહેવાની જરૂર નથી કે આરોપીઓ સરકારી કર્મચારી છે. આરોપીઓ સામે લાદવામાં આવેલ આરોપને આ અદાલત સમક્ષ પણ ફરિયાદ પક્ષ સફળતાપૂર્વક સાબિત કરી શક્યો નથી. વિદ્વાન એ.પી.પી.એ આ અદાલતના ગુજરાત રાજ્ય વિ. કલુસિંહ રાહેવાર, ૨૦૧૪(૩) જી.એલ.એચ. ૭૬માં નોંધાયેલા નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે અને વિનંતી કરી છે કે આરોપી લાંચની રકમ સ્વીકારતો મળ્યો હોવાથી આ અદાલતે

ઓછામાં ઓછો નીચલી અદાલતનો ચુકાદો બદલી નાખવો જોઈએ. ફરિયાદકર્તા ત્યાં હાજર હતો અને ત્યાં પહોંચતા જ આરોપીઓએ પૈસાની માંગણી કરી હતી, એવી વાતચીત કરવામાં આવી છે. કહેવાઈ જતી જરૂર નથી કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે, રેકૉર્ડ પર આવેલ વિસંગતિનો ઉકેલ લાવતા, આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં તેનું યોગ્ય રીતે વિશ્લેષણ કર્યું છે અને વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ખૂબ વિસ્તૃત રીતે ચર્ચા કરી છે કે કોઈ સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. આથી આ અદાલત મુખ્ય પાસા તરફ આવે છે કે શું આરોપીઓએ પૈસાની માંગણી કરી અને સ્વીકારી હતી તથા ઉક્ત રકમ તેની કબજામાંથી મળી હતી. પરા-૨૦માં વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે ચર્ચેલા પુરાવા અંગે આ અદાલતે ચર્ચા કરવી પડશે. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે, પરા-૨૦થી ૨૨માં તથા તેમની સમક્ષ ઉદ્દેખિત નિર્ણયોના આધારે, આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમમાં પોતાનો નિષ્કર્ષ આપ્યો છે. વિદ્વાન નીચલી અદાલતના આક્ષેપિત ચુકાદા અને હુકમના પરા-૨૦માં આરોપીઓ સામે કોઈ કેસ બનતો નથી. ફરિયાદકર્તાના પુરાવાના નોંધવામાં વિસંગતિ છે. મારા મતે, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે આરોપીઓને યોગ્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો છે. વધુમાં, જ્યાંથી ચલણી નોટો મળી હોવાનું બતાવવામાં આવ્યું છે તે સ્થળ જાણપૂર્વક પછીથી ઉમેરવામાં આવ્યું છે. આગળ, વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે ફરિયાદકર્તાએ પોતાની આવૃત્તિમાં સુધારો કરીને એવી વાત ઉમેરેલી છે જે ફરિયાદમાં ક્યારેય હતી જ નહીં, એટલે કે તેણે આરોપીને પૈસા આપ્યા હતા, જે એક ગઢિત આવૃત્તિ

છે. મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્દા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયની કસોટી પર, જેમાં નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલો દરમ્યાન હસ્તક્ષેપના પરિમાણો પુનઃઉચ્ચારિત કરવામાં આવ્યા છે, આ અદાલતે વિચાર કર્યો છે, અને તેથી જ્યારે કોઈ માગણી નહોતી, કોઈ સ્વીકાર નહોતો અને આરોપીઓ સામે કોઈ પુરાવો નહોતો, ત્યારે હાલની અપીલ રદ થવા યોગ્ય છે. મુરલીધર ઉર્ફે ગિદ્દા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૨૨૦૦ તથા સત્વીર સિંહ વિ. દિલ્હી રાજ્ય શ્રૂ સી.બી.આઈ., એ.આઈ.આર. ૨૦૧૪ એસ.સી. ૩૭૯૮ના કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો દ્વારા મારા આ અભિપ્રાયને વધુ બળ મળે છે.

૨૧. આ અદાલતના ભાનુશંકર પોપટલાલ વિ. ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં, ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૪૬૩ ઓફ ૧૯૭૮ માં આપેલા નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, મને શીખ્યા એ.પી.પી. દ્વારા શીખ્યા નીચલી અદાલતના ચુકાદાને ઉલટાવવા માટે રજૂ કરાયેલ દલીલોમાં કોઈ તથ્ય દેખાતું નથી. આક્ષેપિત ચુકાદો ભારતીય પુરાવા અધિનિયમના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત હોવાથી તેમાં પણ કોઈ ખામી દર્શાવી શકાય નહીં. રેકૉર્ડ પર રહેલા દસ્તાવેજ પુરાવા આ અદાલતને શીખ્યા નીચલી અદાલતે લીધેલા મતથી ભિન્ન મત અપનાવવા દેતા નથી. હાલની અપીલમાં પણ નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષનો ખંડન કરવા માટે કશું રજૂ કરવામાં આવ્યું નથી કે દર્શાવવામાં આવ્યું નથી. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા પર નજર કરતાં પણ, શીખ્યા એ.પી.પી. આરોપી સામે મૂકાયેલા આરોપને પુરવાર કરીને આ

અદાલતને શીખ્યા નીચલી અદાલતે લીધેલા મતથી ભિન્ન મત અપનાવવા રાજી કરી શક્યા નથી. આમ, પુરાવાઓ પરથી જ સિદ્ધ થાય છે કે ફરિયાદ પક્ષે પોતાનો કેસ વાજબી સંશયથી પરે સાબિત કર્યો નથી. તેથી, હાલની અપીલ રદ કરવામાં આવવી યોગ્ય છે.

૨૨. ઉપરોક્ત મુદ્દાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, હું વિચારપૂર્વકના મતથી આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચું છું કે નીચલી અદાલત પ્રતિસાદીઓને તેમની ઉપર મૂકાયેલા આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં સંપૂર્ણપણે ન્યાયસંગત હતી. મને જણાય છે કે નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિષ્કર્ષો સંપૂર્ણપણે ન્યાયોચિત અને યોગ્ય છે અને આવા નિષ્કર્ષો નોંધવામાં તેની તરફથી કોઈ ગેરકાયદેસરતા કે ખામી આચરવામાં આવી નથી. તેથી, હું નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષો, અંતિમ તારણ અને તેના પરિણામે થયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના હુકમ સાથે સંપૂર્ણ સહમત છું અને તેથી તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ કારણ જણાતું નથી.

૨૩. પરિણામે, હાલની અપીલ આથી ફગાવવામાં આવે છે. પડકારાયેલો નિર્દોષ છૂટકારાનો ચુકાદો અને હુકમ પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. પ્રતિસાદી-આરોપીઓને તેમના વિરુદ્ધ મૂકાયેલા તમામ આરોપોમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપવામાં આવે છે. આર અને પી નીચલી અદાલતમાં પરત મોકલવામાં આવે. જામીન અને જામીનનામું, જો કોઈ હોય તો, રદ કરવામાં આવે છે. જમાનતી પણ, જો કોઈ અપાયેલ હોય તો, મુક્ત કરવામાં આવે છે.

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.